

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”



Geen keus tussen kiezen en delen

Zo staat het met dit volk en zo staat het met deze natie voor mijn aangezicht, luidt het woord des Heeren, en zo staat het met al het werk van hun handen, en wat zij daar offeren, dat is onrein. **Haggai 2 : 15**

Ze waren heel tevreden, die Israëlieten. Ze hadden wel jaren lang zich om de verwoeste tempel niet bekommerd, omdat ze het veel te druk hadden met de bouw en de inrichting van hun eigen huizen (1 : 2-4), maar nú waren ze dan toch ijverig bezig. Ze hadden zich door het woord van hun God aan het werk laten zetten (1 : 14). De Heere kon dus tevreden zijn. Ze bouwden het huis Gods. En daarom was het God toch begonnen?

Het antwoord op die vraag komt, als Haggai op Gods bevel naar de priesters toegaat met het verzoek, hun oordeel te geven over een moeilijk geval. Dit is namelijk de kwestie: een man die pas geofferd heeft neemt een stuk van dat heilige offervlees mee naar huis in de slip van zijn jas. Maar als hij, thuisgekomen, zijn stukje offervlees wil wegbergen, raakt hij met die slip een etensrestje aan, dat hij van de vorige dag had overgehouden. De vraag is nu: wordt van die aanraking dat etensrestje ook heilig? En het antwoord? Nee, zeggen de priesters: die jas, die contact heeft met heilig offervlees, brengt toch die heiligheid niet over ván dat offervlees óp de voorraad in de provisiekast (2 : 11-13).

Wat dat met de tempelbouw te maken had? Wel, het volk zei: we bouwen de tempel. En die tempelbouw heiligt nu heel ons leven. Als we maar voor Gods huis zorgen, dan zijn we klaar.

Maar dan zegt God: niet dat ge ijverig aan het stenen sjuwen zijt voor de tempel, niet door dat ene stukje „heilig” werk wordt heel uw leven in eens goed. Integendeel: als uw leven niet deugt, dan deugt er ook niets van alles wat ge aan de tempel verricht. Gij doet alsof gewoon eten plotseling iets bijzonders wordt doordat het via een jas contact heeft met heilig offervlees. Maar het is juist omgekeerd. Let maar eens op dat andere geval, dat door Haggai aan de priesters wordt voorgelegd. Iemand heeft een lijk aangeraakt. Nu is hij onrein. Wanneer deze onreine nu de een of andere etenswaar aanraakt, wordt dat dan daardoor ook onrein? (vs. 14).

Als Haggai die vraag gesteld heeft, antwoorden de priesters: ja. En dan heeft de Heere daarmee dit aan die tempelbouwers duidelijk willen maken: als ze zelf onrein zijn, dan wordt alles wat ze doen daardoor verontreinigd. Dan kunnen ze met alle energie zich op de tempelbouw gooien, maar dan is zelfs alles, wat ze aan die tempel doen, bedorven. Want ik, zegt God, beoordeel uw leven niet naar het feit dat ge toch heus de tempel bouwt, maar ik beoordeel uw tempelbouw naar het feit dat ge zelf on-

rein zijt. Nu is zelfs die tempelbouw me niets waard.

En daarom is dit de toepassing, die Haggai maakt bij dat vraag-en-antwoord-spel met de priesters: zo staat het nu ook met dit volk, en zo staat het met het werk hunner handen; ja, zelfs alles wat ze daar offeren (of: wat ze daar voor de tempel aandrigen), dat is onrein. Zij zijn gerust omdat ze de tempel bouwen. Maar ook hun arbeid aan mijn eigen huis is verfoeilijk in mijn ogen. Want hun leven deugt niet.

Ging het God dan toch niet om dat ene: de bouw van zijn huis? Ja, natuurlijk wel. Maar onder tempelbouw verstaat Hij dan ook niet alleen het aanslepen van hout en steen voor dat nieuwe tempelhuis. Tempelbouw, — dat is bij Hem: tempelbouw met heel je leven. God wilde maar niet dat ze zogenaamd zijn huis gingen bouwen, terwijl dan voor de rest hun leven onveranderd bleef. Maar Hij wilde een leven, dat één stuk tempelbouw was.

De tempel bouw ik niet, als ik náást al de andere dingen waarmee ik bezig ben óók het huis des Heeren bouw. Want God wil dit ene: dat ik de tempel bouw met heel mijn leven. En als ik dat niet doe, met mijn ene ondeelbare leven me geven aan de oprichting van Gods huis, als ik dat niet doe, als ik voor de rest toch mijn eigen gang ga en mijn eigen zaken behartig, dan wordt daardoor bedorven alles wat ik toch werkelijk voor de tempel doe.

Die Israëlieten hadden dan misschien wel begrepen dat ze er zonder tempelbouw niet kwamen. Alleen lopen en draven en zwoegen voor hun eigen huizen, dat ging niet. Dat leerde de Heere hen trouwens wel af, doordat Hij in hun keurig ingerichte huisjes kwam blazen. En wat deden ze dus? Ze gingen weer aan de slag. Ze zeiden: de tempel gaat voor. Ze ruimden de chaos op en zetten zich aan die taak die de Heere hun wees: kerkherstel. Maar ondertussen vergaten ze dat tempelbouw, kerkherstel, een zaak is van heel het leven. Ze bekeerden zich wel van hun traagheid ten opzichte van dat stenen tempelhuis. Maar al die andere zonden die hun leven bedierven, — die zagen ze niet. Daarvan bekeerden ze zich niet. Ze bouwden de tempel, maar in hun bedrijf, op de akker, als ze naar de markt gingen, dan dachten ze niet aan de tempel. Al het werk van hun handen bleef onrein. Want zelf bleven ze onrein. En daardoor was zelfs alles wat ze aan de tempel Gods deden onrein.

En dat is het oordeel van God over al mijn ijver voor de kerk, over al mijn kerkbouw-leuzen en reformatie-programma's, wanneer ik me niet tot Hem bekeer van mijn dagelijkse zonden. Van mijn zonden in de omgang met mijn vrouw, in de hartstocht voor mijn zaak, in mijn geroddel over mijn naasten. Want dát zijn kerk-zonden. Dát zijn zonden tegen de tempel Gods.

Een kerkbouwer ben ik niet, wanneer mijn kerkbouw toch maar een heel klein stukje van mijn leven raakt, terwijl er overigens niets verandert. Al mijn ijver voor de „kerk”, al mijn inspanning voor of gesputter

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. H. Amelink, Langerak.
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Zuidhorn
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs G. Puchinger, Den Haag
Dr. H. R. Rookmaaker, Leiden
Dr. Ir. J. Stellingwerff, Amsterdam
Ds. B. Telder, Breda
Ds. G. Visee, Kampen
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Geref. Persvereniging „Opbouw”:

adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht. Tel. 030-15450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220,
Zeist. Giro 233117.

over de „doorgaande reformatie”, maken mijn leven heus niet acceptabel voor God. Want als daarachter niet zit de keus van mijn hart voor de Heere, zó dat mijn hele leven anders wordt, dan geldt ook van mij dat woord: een onreine maakt alles wat hij aanraakt onrein. Wanneer ik me niet tot de Heere bekeer in de eenheid van mijn leven, dan is heel mijn ijver voor de kerk ook onrein. Want de onreinheid van mijn hart, dat de dagelijkse bekering in álles aan de Heere weigert, verpest zelfs de arbeid voor kerk en koninkrijk, — die arbeid waartoe toch werkelijk God me riep.

Die Israëlieten zeiden: de kerk! de kerk! dáárop komt het aan! Als we de kerk maar bouwen!

En ze hadden gelijk. Maar God zei: de kerk bouwen, — dat doet ge slechts als ge u bekeert van uw drift en uw zelfzucht, als ge in uw huiskamer en in de winkel recht doet en getrouwheid liefhebt en ootmoedig wandelt met God. Want uw leven is één.

Dus weet ik vandaag dit ene: dat alles wat ik als vrijgemaakte dominee doe, dat mijn pers-polemieken en mijn onverzettelijkheid voor de kerk, me niets helpen, wanneer ik me niet in de eenheid van mijn leven, d.w.z. met mijn hart en met al mijn levensuitingen bekeer tot de levende God.

Hoe lang blijven we, ondanks onze mooie theorieën, het leven tóch in stukken knippen?

We moeten kiezen! Want het leven is één.

We moeten kiezen. En delen, dat willen we wel, telkens weer. Maar dat kúnnen we nooit.

Haulerwijk

J. Keuning

Rondom het drama van Nieuw-Guinea

Slot.

De groep „idealisten” die sinds de tachtiger en negentiger jaren op een of andere wijze in de zaken van Nederlands-Indië betrokken waren, stond een schoon toekomstperspectief voor ogen.

Zij werkten en streden namelijk voor een blijvende „associatie” van het Nederlandse volk en de Staat der Nederlanden met de volkeren van Nederlands Oost-Indië. Onder deze laatsten stonden uiteraard volken met een hoge cultuur als b.v. de Javanen vooraan.

In de concretisering van dit ideaal was, zoals haast van zelf spreekt, nog al verschil.

Een zeer vooraanstaande figuur onder deze idealisten was de grote Islam- en Indië-kenner Prof. Snouck Hurgronje. Deze heeft zijn beschouwingen omtrent dit thema vooral geformuleerd in zijn boek „Nederland en de Islam”. Hij betoogde daarin dat het de taak was van de Nederlandse Staat en het Nederlandse Volk tot een nieuwe geestelijke gemeenschap met de Indonesische volkeren te komen. Het uitwendige Nederlandse gezag waaraan de Inheemsen op de duur zeker zullen ontgroeien, zo schreef hij, zal kunnen en moeten overgaan in een eensgezind samenleven, gegrond op innerlijke saamhorigheid. De eenheid van Nederland en Indië die een staatkundige eenheid was, gebaseerd op gezag en overmacht, zal alleen dan blijvend kunnen bestaan als zij een geestelijke, nationale eenheid wordt, welke van beide zijden gedragen wordt door gelijke geestelijke en zedelijke overtuigingen. Snouck Hurgronje zei het kort en krachtig in het genoemde boek zó: „Wil de eenheid tegen de stormen van de tijd bestand blijken, dan moet de materiële inlijving door de geestelijke gevolgd worden.”

Uitdrukkelijk schakelt Snouck Hurgronje bij de tot stand koming van deze geestelijke eenheid evenwel de religie als een de gemeenschap funderende en bouwende faktor uit. Eenheid van godsdienst in Ned. en Ned. Indië te verwachten is een illusie. Maar met het oog op de door hem gedachte en gehoopte eenheid van West en Oost was ze ook niet noodzakelijk. Oik in Nederland wordt de eenheid van het volk niet gedragen door een gemeenschappelijke religieuze overtuiging. Het ging Snouck Hurgronje om een eenheid in moreel, cultureel, intellectueel opzicht.

* * *

Een in wezen geheel andere associatie van Nederland en Indië streefden de positieve Christenen na. Onder hen stond Idenburg vooraan. Men vindt wat zij beoogden duidelijk omschreven in de studie van dr. H. A. van Andel „Cultuur en Christendom onder de Javanen” en in de redevoeringen en publicaties van Idenburg zelf. Inderdaad, het ging ook deze mannen om een „associatie” van Nederland en Indië. Maar zij waren er daarbij diep van overtuigd, dat een dergelijke associatie juist alléén mogelijk was op de grondslag van de christelijke religie. Iedere cultuur wordt immers door een religieuze overtuiging gedragen en is doortrokken van een religieuze positiekeuze. En daarom is een werkelijke associatie van volkeren alléén mogelijk op de grondslag van een gemeenschappelijke religie. En daarbij dachten zij uiteraard alleen aan de christelijke.

In zijn woord vooraf van de reeds genoemde studie van Dr. Van Andel verklaarde Idenburg kort en duidelijk: „dat

alle jagen naar associatie buiten de religie om utopie is; dat waarachtige associatie alleen kan tot stand komen in het centrum van het volksleven; dat associatie tussen Oost en West naar Christelijk inzicht, alleen kan bestaan in Hem, van Wien de Apostel ons zegt dat in Hem niet is „Griek en Jood, besnijdenis en voorhuid, barbaar en Scyth, dienstknecht en vrije” — en ik voeg er bij: ook niet in Oost en West — omdat „Christus is allés en in allen”.

In een rede gehouden in de Eerste Kamer tijdens de zittingsperiode 1920/21 formuleerde Idenburg zijn gedachten in deze schone woorden:

„Men zegt, Mijnheer de Voorzitter, en men zegt het met recht, dat het Oosten niet gediend is van het Christendom. De Christenvolken hebben het er niet naar gemaakt en vele van hen, die tot Christenvolken gerekend worden, geven geen hoge dunk van de godsdienst die zij heten te belijden. Het mag waar zijn, wat ik eens las, dat het Christendom, in Azië geboren, het minst Aziatisch is van alle godsdiensten, doch dit ontslaat ons volk niet van de plicht om te brengen die hoge culturele goederen, die het zelf eens in de ontmoeting met Azië ontving. Dan is associatie mogelijk; dit leert ons de ervaring, ook die van de latere tijden; een associatie zoals Prof. Snouck Hurgronje het zeide: van hogere orde... omdat dan die associatie zou tot stand komen in het centrum van het volksbewustzijn, omdat zij dan zou vastliggen in Hem, in wien naar het woord van de apostel geen ras en geen stand is, aangezien Hij is alles in allen.”

* * *

Hoe men nu ook over die door velen begeerde associatie mocht denken, voor de verwerkelijking daarvan was naar aller overtuiging een voorbeeldig optreden van de in Indië wonende en werkende Nederlanders gebiedend noodzakelijk. Een optreden waardoor bij de Inlanders respect en meer dan dat: sympathie werd gewekt. Op een wijze zoals dat b.v. geschiedde door het leven en werken van vele zendingsartsen. Een man als Dr. Scheurer werd door de eenvoudige Javanen „dokter tulung” (de helpende dokter) genoemd.

Hoe is het nu met dit optreden van de Nederlanders, en dan speciaal met hen die niet in overheidsdienst werkzaam waren, geweest? Hier leefden de Europeanen die op de cultures en in de fabrieken permanent met honderden, duizenden inlanders in aanraking kwamen?

Ik wil daaromtrent enkele uitspraken weergeven. Ze komen van tot oordelen bevoegde mensen, uit verschillende lezerskring en met verschillende levensovertuiging.

Keuchenius schreef eens aan Groen van Prinsterer — op 28 febr. 1865:

„Geldzucht, het karakter der Indische Regering, is van lieverlede de albezielende drijfveer harer onderdanen geworden. Ik geloof niet, dat er één land is, waar zo weinig aan God gedacht en voor God gewerkt wordt als Java. Na meer dan 250 jaren onder de Nederlandse heerschappij gestaan te hebben telt Java met zijn bevolking van ongeveer dertien miljoen zielen, 1000 à 1500 inlandse Christenen. En dan waarschuwt nog de Vertegenwoordiging van het Nederlandse Volk in het Voorlopig Verslag van het 9de Hoofdstuk der Staatsbegroting tegen „onbesuisde” prediking van het Christendom.”

Sikkel liet zich eens zo uit (30 jan. 1892): „Onder al wat ons in onze Indische bezit-

tingen ter harte gaat, mag de toestand der Europeanen, der Hollanders wel vooropgaan. Dezer dagen gaven de bladen een kijkje in de levenskring der aanzienlijken te Batavia. Een Nederlands officier werd in het holst van de nacht op overspel betrapt in het huis van een ander groot heer. Deze liet door vier inlanders de echtbreker halfnaakt opjagen en op straat doodslaan. Maar het aanzienlijke publiek te Batavia nam het voor de schuldige op, en begroef hem met vorstelijke praal. De resident van Batavia liet zich daarbij officieel vertegenwoordigen. De „ridderlijkheid” van de dode werd op de groeve geroemd. En om de bespotting der deugd te volmaken kwam een predikant een toespraak houden en verklaren, dat de overledene een voorbeeldig echtgenoot en huisvader was geweest. Ziedaar de toonaangevende kring der Indische Hollanders met een vertegenwoordiger der „kerk” er bij. En de predikant nam het voor twee jaar op tegen een man als Keuchenius toen deze de droeve toestand der predikantenkerk van Indië dorst aanraken!”

* * *

Naast deze uitspraken van positieve christenen geef ik nu een paar andere.

Wiramatu Kusama, een Nederland goed gezinde aanzienlijke Javaan — hij was later regent van Bandung — tekende de kijk welke de Inlanders op de Nederlanders hadden in een rede, uitgesproken in de Volksraad eens op deze wijze: Een Europeaan was voor de inheemsen, „iemand met een zware stem, een grote stok in de hand en van wie men niets hoorde dan „Perdom”. Zo werd algemeen de Europeaan beschreven en van ouder tot ouder werd de desa-bewoner vrees voor hem ingeboezemd. Zo zal het geen verwondering baren, dat men voor een onverwachte of gedwongen aanraking met een Europeaan zich van toverformules of beschermende amuletten voorzag om de invloed van zulk een wezen ter dege te kunnen weren.”

Een humanistische journalist die een halve eeuw in Indië werkte D. M. G. Koch schreef over de Europees-Nederlandse gemeenschap in Nederland uit de jaren vóór de tweede wereldoorlog: „De Europese gemeenschap in Nederlands-Indië was destijds een conglomeraat, een opeenhoping van individuen, ieder voor zich er op uit zich door een leven van werken onder de tropenzon een rustige oude dag te verzekeren. Voor de meesten was het land een ballingsoord, waar zij culturele verheffing verwachtten noch zochten. Over de toekomst, tenzij die van henzelf, dachten zij niet na. De inheemse maatschappij was hun een reservoir van goedkope arbeidskrachten, die zij nodig hadden doch waarvoor overigens niet de geringste belangstelling bestond. Voor zover zij behoefte hadden aan ontspanning, namen zij genoegen met het platte amusement. Er waren betere elementen, doch van dezen werd weinig gemerkt: zij uitten zich niet, vonden er geen gelegenheid toe.”

* * *

Van bijzonder belang is uiteraard het oordeel van Gouverneur-Generaal Idenburg in deze: krachtens zijn positie wist hij veel meer dan ieder ander. En hij was altijd zeer voorzichtig in zijn oordeel. We geven enkele fragmenten uit zijn correspondentie:

Aan Kuyper schreef Idenburg op 9 okt. 1910: „U begrijpt niet hoe de houding van de Europese pers het mij hier moeilijk maakt. Haar door en door valse en verkeerde voorstellingen, haar insinuaties, haar grofheden worden als koek opgegeten door de Maleise pers, grotendeels in handen van Indo's, die nooit de bronnen raad-

plegen, maar vegeteren op de Europese pers."

Lohman kreeg een jaar later over de hogere ambtenaren, nadat Idenburg een paar jaar lang intensief contact met hen had geoefend, het volgende te horen: „Zij zijn allen zeer conservatief; ik zou er haast bijvoegen: ras-egoïstisch. Zij willen voor de Europeanen en de Staatsblad-Europeanen (de niet-Europeanen die in Indië toch de status van Europeanen bezaten — C. V.) allerlei intellectuele en daardoor materiële voordelen behouden — die mijns inziens de inlandse bevolking niet mogen worden onthouden."

Nog weer een jaar later zond Idenburg aan Kuyper deze ontboezeming: „De hele zaak van de kerstening van Indië zal naar mijn inzien — naar de mens gesproken — schipbreuk lijden op de tegenstand, de verdachtmaking, de vijandschap van de Europeanen, die door pers, in vergadering, door loge enz. op de bovenste laag der Inlanders inwerken. Het is toch wezenlijk de heidene en de mohammedanen niet kwalijk te nemen, dat zij schuw staan tegenover het Christendom (zo niet beslist vijandig) als de Europeanen, de gehele Europese maatschappij in Indië (de enkele uitzonderingen tellen niet), die met recht ondersteld mogen worden beter dan de inlanders op de hoogte te zijn van het Christendom, het achterstellen bij de Islam..."

En in een van de laatste redevoeringen die Idenburg als lid der Eerste Kamer hield komt het scherpe woord voor dat het de schijn heeft alsof de meeste Europeanen in Indië hun ziel aan de duivel der begeerte hebben verkocht. En met instemming haalde hij het woord aan dat de vertegenwoordiger van de gouverneur-generaal in de Volksraad had gesproken: „Het troosteloze, het ontmoedigende althans in de hedendaagse maatschappij is, dat hogere gevoelens door de vermaterialisering van het leven in hun uiterste ontwikkeling dermate worden belemmerd, dat vrees voor verstikking bestaat."

* * *

Het inderdaad troosteloze en beschamende beeld van de Europese samenleving in het voor-oorlogse Indië is evenwel met dit alles nog niet voltooid.

Om ten volle te zien hoe het er in Indië met de Indo-Europese en Nederlandse bevolking voorstond moet men zeker ook weten dat deze voor de oorlog een broeinest van het nationaal-socialisme is geweest.

In het gedenkboek van de N.S.B. kan men daarover frappante dingen lezen. Het enthousiasme voor het nazisme, speciaal onder de planters, was soms zelfs zo groot dat sommige „kameraden-pioniers" dagelijks de N.S.B.-vlag op hun erf hesen en de dag begonnen met het door middel van een grammophon wijd in het rond laten daveren van de strijdliezers der „Beweging". Mussert vertelde in 1937 dat een derde deel van de totale inkomsten der Beweging uit het Strijd en Verkiezingsfonds, door Indië werd opgebracht. Indië zorgde voor de „zilveren kogels" van de N.S.B. Volgens dr. L. de Jong ontving de N.S.B. jaarlijks niet minder dan zeventig duizend gulden van de Indische „kameraden". En tijdens zijn proces verklaarde Mussert: „In Indië begreep men de hoge vaderlandslievende doelstellingen der Beweging. De duizenden leden aldaar hebben na 1937 door hun geldelijke bijdragen de N.S.B. financieel op de been gehouden."

Dit alles bijeengenomen geeft ons enige indruk van de Europese bevolking in Ned. Indië. Natuurlijk waren er uitzonderingen. Maar globaal genomen levert zij een ontstellend beeld op. En we behoeven niet veel fantasie te hebben om ons te kunnen voorstellen hoe de Inlandse bevolking over deze gemeenschap dacht en er op reageerde!

Wij zijn hiermee aan het eind van ons verhaal gekomen.

Het was geen vreugde dat allemaal te moeten neerschrijven.

Zeker er was ook licht. Wij hebben daar met nadruk op gewezen, maar er waren ook schaduwen, soms zelfs zeer zwarte.

Er is in Indië zending gedreven. En er hebben zendelingen gewerkt aan wie men alleen met de diepste eerbied denken kan. Maar was de inspanning van Christelijk Nederland gedurende de laatste eeuw aan de zending besteed niet zeer gering in vergelijking met de „schuld van eeuwen" en de enorme taak in het heden?

Vlak voor de wereldoorlog werkten als uitgezonden door de Geref. Kerken ongeveer twintig missionaire predikanten in Indië! En de zending van de Ned. Herv. Kerk begon pas in de dertiger jaren. Voordien was de zendingsactiviteit in de Herv. Kerk geconcentreerd in een aantal zendingsgenootschappen.

Kuyper wees er eens op dat toen Spanje de soevereiniteit over Midden- en Zuid-Amerika verloor de Roomse kerk daarin

stevig geplant was. Maar dan vraagt hij: hoe is het in dat opzicht met Frans Algerije, met Engels Voor-Indië, met Ned. Oost-Indië? De vraag stellen is haar beantwoorden.

Zonder ophouden hebben Christenstaatslieden en andere vooraanstaande christenen er voor gewaarschuwd dat God ons volk zou kunnen bezoeken om wat het in Indië had gedaan en over wat het aan Indië had onthouden!

De strijd om het recht en om de handhaving van het gezag moest worden gestreden. Maar de feiten moeten ook worden gekend en erkend. En die feiten zeggen ons dat Nederland een zeer zeer grote schuld heeft ten opzichte van de volkeren van Ned. Indië. En die schuld moeten we erkennen. Alleen dan staan we recht tegenover God, Indonesië, ons eigen volk en ons zelf.

En — zullen we werkelijk en zakelijk en christelijk blijven denken aan de Papoea's om wier welzijn we toch op Nieuw-Guinea waren gebleven en wilden blijven?

C. V.

Op bezoek bij de kerk der Waldenzen in Italië

I

De vermelding in ons vorige artikel, dat de Protestant in Italië samen niet meer dan 100.000 zielen tellen op een bevolking van circa 50 miljoen, zodat we in dit land op 2000 inwoners 1 Protestant aantreffen, wijst er reeds op, dat de Reformatorische Christenen in dit land als zeer kleine minderheid sterk op elkaar zijn aangewezen en stevig op hun benen en om hun geloofsovertuiging moeten staan om zich te kunnen handhaven.

Onze eigen Vaderlandse Kerkgeschiedenis doet ons reeds zien, hoe de Reformatie zich met het bloed der martelaren, dwars tegen een woedende, wrede inquisitie in, heeft moeten doorzetten. Dit doet al vermoeden, dat in zulk een sterk overwegend Rooms land als Italië, waar blijkbaar de Reformatie in het volk niet of nauwelijks een plaats verkreeg, de kerk der Reformatie wel een ware martelarenkerk moet zijn geweest. Wie hiernaar een onderzoek instelt, vindt dit vermoeden maar al te zeer bevestigd door de feiten. Met niet genoeg aandrang kunnen wij onze leden van de kerken der Reformatie opwekken, wanneer zij hetzij voor zaken, hetzij voor vacantie, enige tijd doorbrengen in Italië, dat met tal van cultuurschatten zo rijk bedeed is, toch vooral niet te vergeten, des Zondags de diensten bij te wonen in een van de kerken der Reformatie, die over het gehele land verdeeld in alle belangrijke plaatsen gevestigd zijn. Men toont daardoor niet alleen erkenning en waardering voor het werk van Gods Geest in dit land en onder dit volk, maar men kan er ook de gemeenschap, die ons verenigt in de éne Heer en Zaligmaker, het gemeenschappelijk belijden van de Drieënige God, Die alleen onze dienst en verering waard is, tot uitdrukking brengen. Onze broeders en zusters in de kerk van Italië brengen, naar wij ondervonden, ook zelf die wil tot positieve gemeenschapsoefening als gelovigen onderling op treffende wijze in praktijk. Tijdens een dienst, die wij bijwoonden in Florence, werden aan het einde van de dienst de namen afgelezen van een aantal leden dezer kerken, die verspreid in het gebied rond Florence woonachtig waren en die op die zondag met hun gezinnen de gast waren van deze

kerk in Florence. Bij het hartelijke welkomstwoord, dat tot hen gericht werd, stonden zij op van hun plaats in de banken. Op deze wijze kunnen ook deze verspreide gelovigen de band met de kerk bewaren en op een bepaalde manier onderhouden. Het deed ons denken aan de Lappen-christenen in het hoge Noorden, waarover wij vroeger eens schreven in dit blad, die met hun rendierkudden rondzwerven en op bepaalde tijden van heinde en ver komende hun kerkdorp gaan bevolken. Wanneer men op andere tijden er door trekt, is het dorp volledig verlaten, door niemand bewoond en dan zijn alle ramen met planken dichtgespijkerd.

Het is een hele sprong van de Arctische Poolstreken naar het Zuidelijke Italië. Maar wellicht gaan we, als we zulke verhoudingen en zulke moeilijkheden, die overwonnen moeten worden om elkaar als kerk en in de kerk te ontmoeten, opmerken, ons ook iets meer zelf-beschamend verwonderen over de gemakkelijkerheid en de gezapigheid van onze wekelijkse kerkgang hier in dit kleine Nederland, zo rijk gezegend doordat de Reformatie er aanvankelijk zo diep wortel schoot.

We spraken van 100.000 Protestant in Italië. Wat zegt dit woord als een positief Reformatorische benoeming? Immers niets. Wat zegt het woord Protestant ons in het algemeen? Waartegen protesteren de Protestant of juist uitgedrukt, wat protesteren zij, als men in rekening brengt, dat in de 16e eeuw het woord Protestation veelal geen andere betekenis had dan officieel verklaren, belijden zonder uitgespro-

INHOUD

Geen keus tussen kiezen en delen	J.K.
Rondom 't drama van Nw.-Guinea	C.V.
Op bezoek bij de kerk der Waldenzen in Italië (I)	P.G.
Kuyper en Kohlbrugge in de Nederlandse catechismusprediking (I)	R.Br.
Blaise Pascal (I)	A.J.D.
Boekbespreking	J.M.
Persschouw	
Kritische krabbel	
Kerknieuws	

ken antithetische waarde. Wie ziet nog de historische verbinding met de „Protestationsschrift” van de Duitse evangelische of Lutherse stenden op de tweede Rijksdag te Spiers 1529 tegen het besluit van de meerderheid, om in de geest van Keizer Karel V ook in de overwegend evangelisch Duitse gebieden het oppergezag der bisschoppen te herstellen en weer ruim baan te maken voor de bediening van de mis?

Onder de 100.000 Italiaanse protestanten rekent men naast de 30.000 leden der Evangelisch Presbyteriaanse kerk der Waldenzen, de 8000 leden van de Evangelisch Methodistische kerk, 13000 Baptisten, 30.000 aanhangers der Pinkstergemeente (Pentecostali), voornamelijk in Zuid-Italië gevestigd, 6000 leden van de Lutherse kerk, waarbij dan nog komen de Anglicaanse kerk, de Episcopale Amerikaanse kerk en het Leger des Heils plus enige kleinere groeperingen.

Wij maakten bij verschillende gelegenheden kennis met de kerk der Waldenzen in Rome, Florence en Milaan.

Op ons verzoek hebben wij van voorgangers en leden dezer kerken uitvoerige inlichtingen ontvangen en ook lectuur ter beschikking gekregen, waaronder ook de bulletins over het Concilie te Rome, uitgaande van de „Consiglio Federale delle Evangeliche d'Italia” (servizio di informazione e stampa) de informatie- en persdienst van de Federale Raad der Evangelische Kerken in Italië.

Na onze terugkomst D.V. eind Februari van ons bezoek aan de Nederlandse en Franse Antillen hopen wij daarvan de lezers het een en ander mee te delen. In één van de ontvangen geschriften de „kleine Waldenzergeschiede” van Rud. Hardmeier troffen we op blz. 22 een interessante toelichting aan van de verstandhouding van deze Waldenzen tot de Rooms Katholieken. De Katholiserende vleugel van de oecumenische beweging verwijt aan de Waldezen, dat ze Rooms-Katholieken tot de Evangelische kerk willen bekeren. De afzonderlijke Waldenzer kerken hebben deze zaak in de winterperiode 1958-1959 besproken en zijn in hun „Berichtgeving over de betrekkingen tot het Rooms-Katholicisme” tot het volgende resultaat gekomen:

- a. Daar de Roomse Curie niets anders van de Protestanten wil dan hun onderwerping, is een samenspreking met haar zelfs niet mogelijk.
- b. Daarentegen is een samenspreking met individuele openhartige en zoekende Katholieken zeer goed doorvoerbaar. Zulke ontmoetingen vinden niet meer — zoals vroeger — in een vijandige

houding plaats, maar met achting en liefde tot de andere broeder, voor wie Christus ook gestorven en opgestaan is.

c. De gelovige moet echter — juist uit ware naastenliefde — zijn Evangelisch geloofsgetuigenis niet verzwijgen.

Onder zijn medeburgers valt de Waldenzer door zijn Frans klinkende naam op. Hij geniet een goede reputatie vanwege zijn solide beroepsopvatting. Het valt op, hoe hij vele rechts- en opvoedingsvragen op originele wijze doordenkt. Daarom zouden verscheidene onafhankelijk ingestelde medeburgers zijn standpunt gaarne leren kennen. Maar mag de Waldenzer niet blijven bij de oorsprong van zulk een visie op de problemen, waaruit hij de sterke kracht tot zijn leven van dienen put? Hij zal zijn Heer Christus de eer geven. Mag hij zich door hen onder indruk laten brengen, die hem gaarne stom zouden willen hebben? Met het oog op dergelijke bedenkingen heeft de in het jaar 1960 in Torre — Pellice vergaderende Conferentie der evangelische kerken in de latijnse landen, verklaard: „De Here heeft het ons toevertrouwd, zijn Evangelie in onze landen voor alle mensen te betuigen, Katholieken en Communisten niet uitgesloten.

Een moedig en duidelijk getuigenis, dat er niet om heen draait. Onze broeders en zusters in Italië verdienen onze steun. De leden der kerken zijn goeddeels eenvoudige burgers uit de arbeidersbevolking. Behalve tot morele steun wek ik ook op tot financiële hulpverlening voor hun kerkwerk. Gaarne wil ik voor doorzending zorgen. Bijdragen op mijn postrekening Nr. 50440 worden gaarne voor dit doel ingewacht, met bijschrift „Kerkwerk Italië”. Verantwoording van binnenkomende giften zal in dit blad worden gedaan. Mijn mederedacteur, prof. dr. Jager, met wie ik hierover telefoneerde, had tegen een en ander geen bezwaar. Het doel is het waard. Laat wie kan voor de handhaving en uitbreiding van de verkondiging van het Evangelie in Italië zijn steentje bijdragen. Ook deze steun mag onze broeders en zusters bij hun moeizame strijd van de verbreiding van het Woord Gods niet worden onthouden. Laten we niet krachtverterend onder en tegen elkaar spreken pro of contra doorgaande reformatie, de Reformatie der kerk moet immers altijd en overal doorgaan, maar laten wij veelmeer als oprechte daders des Woords samen mee ervoor helpen zorgen, dat ook in Italië de reformatie der kerk inderdaad voorspoedig kan doorgaan.

P. Groen.

en prekenbundels die onafgebroken van de pers kwam. En om die laatste gaat het ons in dit artikel. Onze predikanten, die jaar in jaar uit over de Catechismus moeten preken, zoeken uiteraard naar literatuur die hen daarbij helpen kan. En de keus uit het vele dat voorhanden is, is lang niet altijd gemakkelijk. Eerst jarenlange gezette omgang met ons leerboek en met de literatuur stellen in staat enkele lijnen daarin te ontdekken. Wanneer men pas met dit werk begint, is de behoefte groot zich in de voorhanden literatuur te kunnen oriënteren. De grootste theologen en homiletten onder de gereformeerden hebben daarbij hun krachten op het leerboek beproefd en de resultaten daarvan in hun geschriften neergelegd.

Als wij goed zien zijn er vooral twee lijnen in de literatuur aan te wijzen en daarover willen wij het in dit artikel hebben. We beperken ons daarbij niet tot hetgeen van kerkelijk gereformeerde zijde gepubliceerd werd en betrekken ook hervormde auteurs in ons overzicht. De ene school oriënteert zich aan Abraham Kuyper en is vooral in de Gereformeerde Kerken gevolgd. De andere gaat terug op Hermann Friedrich Kohlbrugge (1803—1875) en werkt vooral door bij de hervormde theologen en predikanten. Het is beslist de moeite waard en interessant zich in deze verschillende tradities te verdiepen. En omdat Kohlbrugge en zijn school onder ons minder bekend is, willen we op die laatste iets breder ingaan.

* * *

Onder de Catechismuskomentatoren is Abraham Kuyper een grootvorst. Van 1892—1895 verscheen „E Voto” in druk, zijn grote toelichting op de Heidelbergse Catechismus, die hij eerder reeds in artikelenreeksen in „De Heraut” gepubliceerd had. Hij heeft door dit grootse boek het geestelijk klimaat van de kerken in Doleantie en later van de Gereformeerde Kerken blijvend beïnvloed. Generaties van predikanten hebben er voor hun preken uit geput en werden er door gevormd. Hier was nu het boek, dat zij zochten! Er bestonden destijds wel veel oudere boeken over de Catechismus uit de tijd van de Nadere Reformatie (Van der Kemp, Smytegelt en anderen) maar hier was een modern boek, up to date wat de stromingen van de tijd betreft en geschreven vanuit een onwrikbare zekerheid. Het moet na jaren nog erkend worden: hier was een man aan het woord, die in een glashelder betoog en met een stroom van sprekende beelden het geref. belijden vertolkte temidden van de geestelijke stromingen van zijn tijd. Kuyper was in zekere zin een renegaat. Hij was als modern predikant de pastorie ingegaan en kwam later tot andere gedachten. Hij haatte de slapheid van de toenmalige orthodoxie tegenover de machtige moderne theologie van zijn tijd. Keer op keer valt hij in zijn grote commentaar de oude apologetische theologie van Doedes en Van Oosterzee en ethisch-irenische theologen als Chantepie de la Saussaye en Gunning aan en stelt hun halfheid en zwakheid in hun verweer tegen het modernisme aan de kaak. Kuyper was een groot dialecticus en een scherp denker. Wie nu nog de moeite neemt de vele bladzijden, die hij telkens aan iedere zondag wijdt, door te nemen, ontdekt hoe bepaalde grondmotieven van het calvinisme hem gegrepen hadden. Het zijn vooral Gods souvereiniteit, de afhankelijkheid van het schepsel, het verderf door de zonde, de Borgtocht door Jezus Christus, die hij tegenover het moderne pantheïsme en universalisme van zijn tijd met grote kracht verdedigde. En hij deed dat op een manier, die het gewone kerkvolk bijzonder aansprak. Popma heeft terecht gezegd: Kuyper kwam bij zijn mensen op huisbezoek. Hij spreekt ze aan in zijn boek, hij zit naast ze,

Kuyper en Kohlbrugge in de Nederlandse Catechismusprediking

I

De Dordtse synode stelde de prediking over de Heidelbergse Catechismus verplichtend voor de namiddaggodsdienstoefening. Dientengevolge is er in ons land altijd veel literatuur over de Catechismus verschenen. Wel hief de algemene synode der Nederlands Hervormde Kerk in 1860 die verplichting op — tot grote schade voor die Kerk, haar gemeenten en predikanten — maar de Gereformeerde Kerken hielden er aan vast tot op de huidige dag. En gelukkig werd en wordt er sindsdien toch nog in vele hervormde gemeenten over ons leerboek gepreekt.

Voor de laatste honderd jaar groeide de literatuur over de Catechismus aan tot

een steeds breder stroom. De viering van het driehonderdjarig jubileum in 1863 gaf daartoe een forse stoot en vooral voor de historische en theologische achtergrond van de Heidelbergse kerk was de vorige eeuw vruchtbaar. Mannen als Doedes, Schotel en Gooszen publiceerden veel waardevols op dat gebied. We stemmen dr. Lekkerkerker toe, dat zelfs de nieuwere publicaties van Hollweg en Graffmann, hoe interessant ook, niet in staat zijn het werk van mannen als Doedes en Gooszen in de schaduw te stellen en er eigenlijk niets wezenlijk nieuws aan hebben toegevoegd 1).

Niet alleen echter over de historisch-theologische opzet van de Catechismus verscheen veel literatuur, breder nog is de stroom van toelichtingen, commentaren

hij treedt in hun gedachtenwereld en hij weet daarbij soms een ongelofelijk tere toon te treffen. Men leze slechts zijn zondagen over het gebed, die hier en daar tot het beste van „E Voto” behoren. Hij kende zijn mensen in hun dagelijkse levenspraktijk en in hun concrete levensvragen voortreffelijk: en zo kon hij in zijn uitleg van de geboden ook ingaan op allerlei christelijke consciëntievragen van die dagen. En alles ontwikkelde hij vanuit zijn grondgedachte: Gods souvereiniteit over alle ding en de overmacht van Zijn eeuwige Raad. Wij hebben scherpe kritiek op zijn sacraments- en doopleer. Maar laten wij daarbij niet vergeten hoe hij het aandurfde tegen over de totale verzwakking en uitholling van het sacrament in de achttiende eeuw opnieuw aandacht voor de doop en zijn rijke inhoud te vragen.

Jarenlang heeft Kuyper de Catechismus-prediking in de Gereformeerde Kerken beheerst. De oudere Catechismusbundels van „Menigerlei Genade”, de preken van H. Hoekstra, zelfs die van J. C. Sikkel en S. G. de Graaf zijn zonder Kuyper niet denkbaar. Ze zijn afgestemd op het door hem in de Gereformeerde Kerken geschapen geestelijk klimaat, ze populariseerden zijn dogmatische gedachtengangen. Zeker, er zijn variaties. Bij H. Hoekstra klinkt nog duidelijk de toon van de Nadere Reformatie uit vorige eeuwen door, Sikkel was meer modern, frisser, en liet vooral het levend Schriftwoord in zijn preken doorklinken. Bij S. G. de Graaf vinden we meer een synthese van Sikkel en Bavincks Dogmatiek; Tunderman volgt De Graaf weer en is meer beïnvloed door de wijsbegeerte der wetsidee, maar toch: al deze bundels vertolken het door Kuyper voor lange jaren in de Gereformeerde Kerken geschapen klimaat en wijken in de grondgedachten niet af van zijn opzet. Het zijn preken voor gereformeerde mensen, die een bepaalde geestelijke positie in Nederland innamen.

Ze zijn soms wat effen, die preken. Men zou er de hoogte en de diepte van het Evangelie, de jubel van het geloof en de verslagenheid over de zonde wat krachtiger in willen horen. Het didaktische element is vaak sterk.

Het zijn vaak ook preken, die een zekere intellectuele vorming veronderstellen. Vooral De Graaf en Tundermans bundels zijn afgestemd op gemeenten die wat kennis en inzicht in de dogmatische vraagstukken betreft, op een vrij hoog peil staan.

De grote reactie kwam in de dertiger jaren. De nieuwe geluiden die toen gehoord werden, wezen er op dat men aan herwaardering en herinventarisatie van het dogmatisch bezit toe was. Ik zou nog niet eens durven zeggen, dat in de Catechismuspreken van K. Schilder en in het torso van zijn Catechismusverklaring (zondag 1—10) de reactie op Kuyper en zijn school ten voeten uit voor ons staat. Stellig: de stijl is anders, moderner, feller en abrupter. Schilder vraagt in zijn commentaar meer aandacht voor specifiek theologische vraagstukken uit de eeuw der Reformatie en uit de scholastieke middeleeuwse theologie. Hij stelt ook de moderne existentiële filosofie en de Barthiaanse theologie aan de orde. Bij Schilder vergeleken zijn Kuypers theologische posities vaak verouderd. Maar in zijn manier van redeneren, in zijn antithetische strijdhouding, in denkkraft en constructieve opzet is K. Schilder toch in veel opzichten aan Kuyper congeniaal. Het is tegenwoordig een beetje in de mode Schilder een scholasticus te noemen. Ik vind dat niet juist: daarvoor is alles bij hem veel te veel in beweging en vloeiend. Wie zijn werk in een bepaald afgerond systeem van gedachten laat stollen, heeft van de diepste intenties van Schilder nog niet veel begrepen. Het gevaar ervoor is echter zeker aan-

wezig: evenals Kuyper gaf hij in zijn toelichting op de Catechismus eigenlijk een populaire dogmatiek. De Catechismus wordt tegen de achtergrond van die dogmatiek gelezen en daarin ingepast. Kuyper wordt soms ingrijpend gecorrigeerd en gekritiseerd, maar de grondopzet is in wezen niet veranderd. Schilder was leerling van A. G. Honig, die het beste van Kuyper en Bavinck combineerde en dat leerlingschap verloochende hij in zijn Catechismuskommentaar niet. Evenals bij Kuyper vormt de idee van de Raad Gods, en deze met het oog op onze verlossing toegespitst op het leerstuk van de raad des vredes, één van de centrale motieven van zijn denken.

De reactie op Kuyper was bij B. Holwerda in zijn Catechismuspreken veel diepgaander nog en radicaler dan bij K. Schilder. We zijn gewoon de meester en de leerling in één adem te noemen. En inderdaad: in Holwerda's manier van spreken en schrijven valt Schilder voortdurend te onderkennen. En toch was er in veel opzichten een diepgaand verschil. Het is hier de plaats niet om dat uit te werken. In ieder geval: wie Holwerda's bundels vergelijkt met de tot dusver gevolgde methode, ontdekt spoedig dat hij radicaal brak met de dogmatische preekmethode. Hij was voortdurend en bewust in reactie tegen „E Voto” en de daarop gebaseerde preekmethode. Hij zette zich bewust af tegen de traditionele populaire geref. dogmatiek van die tijd. Hij hield in zijn preken soms een complete beeldenstorm tegen allerlei geijkte dogmatische loopjes. Hij behandelde sommige zondagen zomaar regelrecht vanuit een bepaald Schriftgedeelte. Hij is daarin dan ook veel moeilijker na te volgen dan Schilder. Daar komt bij, dat hij in zijn preken een bijzonder pastorale inslag had. De samensteller van zijn bundels heeft ons de grote dienst gedaan door onder iedere preek de datum te plaatsen wanneer hij gehouden is. En zo rijst heel de pastorale situatie van de gemeente uit de tweede wereldoorlog uit deze preken voor ons op.

Holwerda was daarbij een zeer moedig man. Men kan diepe eerbied hebben voor de wijze, waarop hij in de oorlog tegen de geest van de bezetter en het nationaal-socialisme inging. En daarbij valt te bedenken, hoe jong hij in dit alles was. Het valt niet te zeggen hoe deze theoloog zou uitgegroeid zijn indien God hem het leven gelaten had.

De laatste ontwikkeling in deze traditie-lijn is de reeks „Opmerkingen naar aanleiding van de Heidelbergse Catechismus”, die K. J. Popma onder de titel „Levensbeschouwing” het licht deed zien. Het is niet de minst merkwaardige. Hier is een classicus-filosoof met brede theologische belangstelling aan het woord., die naar aanleiding van de Catechismus tal van beschouwingen geeft die zowel op het gebied van de studie der klassieken als op dat van de wijsbegeerte en de theologie betrekking hebben. Voorzover ze op het grondpatroon van de wijsbegeerte der wetsidee gefundeerd zijn, verloochenen ze hun verband met enkele grondmotieven uit Kuypers denken niet. Het interessante is alleen dat ze voortdurend door andere motieven doorbroken worden. Men herkent er Schilder ook in, en soms Barth, en voortdurend is Popma bovendien bezig de moderne existentialistische visie op de mens vruchtbaar te maken voor een christelijke mens-opvatting, die zich weer nauw aansluit bij de christelijke leer van ellende, verlossing en dankbaarheid zoals we die in de Catechismus vinden. Zolang het geheel van deze reeks nog niet voltooid is, is het te vroeg er een afgewogen oordeel over uit te spreken. Maar dat we hier met een zeer originele loot aan de nu reeds vele jaren oude stam te maken hebben, is vast en zeker.

1) A. F. N. Lekkerkerker, **Fragmenten uit een geschiedenis van de Heidelbergse Catechismus in Kerk en Theologie**, 14de jaarg., 1963, blz. 46.

Enschede.

R. H. Bremmer.

Blaise Pascal

I.

De door God gegrepene.

Op 19 aug. 1662 stierf te Parijs de grote natuur- en wiskundige, tevens scherpzinnige filosoof Blaise Pascal, die door zijn leven en werken, zowel op het terrein der exacte wetenschappen als op dat der filosofie en moraal een grote invloed heeft uitgeoefend en nog steeds tot de actuele Franse schrijvers wordt gerekend.

Hij werd geboren in 1623 en openbaarde reeds als kind een buitengewone aanleg op natuur- en wiskundig gebied. Zijn vader, een zeer bekend wiskundige — sprekend over dit gezin dient men zich steeds van superlatieven te bedienen — besloot daarom zijn ambt als president van het Hof, dat besliste over de besteding der belastinggelden, neer te leggen en zich geheel aan het onderwijs van zijn enige zoon te wijden. Nauwelijks had de laatste de jongelingsleeftijd bereikt of hij was reeds een gewaardeerd lid van een in binnen- en buitenland beroemd genootschap, dat de in opkomst zijnde natuurwetenschappen tot verdere ontplooiing trachtte te brengen. Dit deel van de arbeid van Pascal laten we verder rusten. Alleen dit: hoewel hij slechts 39 jaar is geworden, een leeftijd waarop de bekendste zijner tijdgenoten, o.a. Descartes, nog niet eens aan het publiceren toe waren, had hij bij zijn dood al een reeks belangrijke ontdekkingen op zijn naam staan,

en zelfs, en dat drie eeuwen geleden, een rekenmachine uitgevonden, die de vele rekenarbeid van zijn vader, die inmiddels tot het ambtelijk leven was teruggekeerd, moest verlichten.

In 1646 maakte hij kennis met twee edellieden die zijn vader tijdens een ziekte verpleegden. Deze hadden, onder invloed van een Jansenist (hierover later) besloten het mondaine leven vaarwel te zeggen en zich geheel aan God te geven en aan hun naaste. Ze wezen vader en zoon Pascal op het verkeerde gebruik dat ze van hun talenten maakten door deze uitsluitend voor de ijdelheden dezer wereld en de menselijke wetenschappen aan te wenden. De zoon begreep, dat hij tot dusver alleen voor eigen roem gearbeid had, zich te weinig om „het enige nodige” had bekommerd. Hij zag in, dat godsdienst zich niet in een apart vakje van het leven laat opsluiten, maar de ganse mens opeist en volkomen onverenigbaar is met het leven in de grote wereld. Zonder op te houden geletrde en mens te zijn, wilde hij voortaan zijn leven in dienst van God stellen. Om dit te vergemakkelijken verliet hij zijn woonwijk, zegde zijn vriendenkring, waarvan hij het briljante middelpunt vormde, vaarwel. Zijn voornaamste doel werd God te leren kennen in Jezus Christus. De Bijbel kende hij weldra van buiten en daar godsdienst zonder werken dood is, zette hij zich in voor de bestrijding van alle mogelijke stromingen die dan tegen de waarheid willen verzetten, al

wist hij heel goed dat verstandelijk overtuigen nog niet hetzelfde is als tot bekering, toa geloof brengen.

Nu heerste er in het midden der 17e eeuw in Frankrijk een ontzaggelijke crisis op godsdienstig gebied. De R.K. kerk had door haar praktijken grotendeels de macht over de geesten verloren. Een machtige heidense stroming, onder invloed van het opgekomen Humanisme, baande zich onder allerlei vormen baan. Stoïcijnen, sceptici, libertijnen, atheïsten vielen de kerk van alle zijden aan, oude en eigentijdse filosofen werden als leidende sterren gevolgd.

Pascal begint met de bestudering der voornaamste. Een van zijn kleinere geschriften geeft een vergelijking tussen twee tegenvoeters: de Griekse filosoof Epictetus, die uitgaat van de grootheid van de vrije mens, welke zijn plichten kent, zich op kan werken tot metgezel Gods, van Wiens Wezen zijn ziel een onderdeel is, enerzijds, en anderzijds de Fransman Montaigne, die als uitgangspunt heeft de onbeduidendheid van de mens die zonder enige zekerheid in het leven staat. Zijn devies „Wat weet ik?” accentueert in die vraagvorm zijn overtuiging dat het de mens onmogelijk is, iets ook maar stellig te weten.

Intussen had de uitsluitend cerebrale ontwikkeling van Pascal, die op zeer jeugdige leeftijd zijn moeder had verloren, zijn gezondheid ernstig aangetast. Volgens eigen zeggen heeft hij sinds zijn 18e jaai nauwelijks meer één dag van ongestoorde gezondheid gekend. Daarvan is een tweede geschriftje, een ontroerend gebed om „het goede gebruik van ziekten” te danken.

„Heere, die zo barmhartig zijt, dat niet alleen de voorspoed, maar ook de tegenspoeden die Uw uitverkorenen treffen, de uitwerking van Uw goedertierenheid zijn, schenk mij de genade dat ik mij niet als een heiden gedraag in de toestand waarin Uw recht mij heeft gebracht... Geef mijn God, dat ik met de hand op de mond het bestuur van Uw aanbiddelijke voorzienigheid over mijn leven aanbid; laat Uw gesel mij troosten... Ik erken, mijn God, dat mijn hart zó verhard is en vervuld met gedachten en zorgen die dit leven betreffen, dat ziekte, evenmin als gezondheid, verhandelingen, boeken, noch Uw heilige Schrifturen... noch al mijn inspanning, noch die der gehele wereld, iets kunnen toebrengen tot het begin van mijn bekeering zo Gij al die dingen niet vergezeld doet gaan van een buitengewone bijstand van Uw genade... Tot wie zal ik roepen, Heere, tot wie zal ik vluchten, dan tot U! Heere, hoewel mijn leven tot dusver vrij is geweest van grote misdaden, tot welke Gij mij de gelegenheid hebt ontnomen, het is U niettemin zeer verfoeilijk door zijn voortdurende achteloosheid, door het minachten van Uw Woord, door de totale nuttelosheid van mijn daden en mijn gedachten, door het volstreekte verlies van de tijd die Gij mij gegeven hadt om U te aanbidden... Zo heb ik mij altijd tegen U verzet... Geef, mijn God, dat ik alles rustig aanvaard, daar wij niet weten wat wij moeten vragen en ik niet zonder verwaandheid iets kan vragen zonder mij verantwoordelijk te stellen voor de gevolgen die Uw wijsheid mij juist heeft willen verbergen.”

Lang heeft het geduurd voor Pascal tot volle blijdschap des geloofs is gekomen. Het was het verstand, niet het hart (le cœur) dat in zijn geloof het grootste aandeel had.

Nog in 1654 schreef hij zijn jongste zuster, dat hij zich van Gods kant zo verlaten gevoelde, dat er van die zijde niets was dat hem trok, dat eerder zijn verstand en zijn eigen geest, dan de opwekking van

Gods Geest hem deden zoeken naar „het beste dat er te vinden is”. Eindelijk verhoorde God zijn vurige gebeden. Pascal bracht zijn blijdschap en verrukking tot uitdrukking op een stukje papier, dat na zijn dood, in 1662, tussen voering en bovenstof van zijn kostuum werd gevonden, en dat hij van '54 af steeds bij zich had gedragen. Hier volgt een gedeelte.

Jaar onzes Heeren 1654,

Maandag 23 November,

Van ongeveer half elf 's avonds tot half een 's nachts,

Vuur.

„God van Abraham, God van Izaäk, God van Jakob”,

Niet der filosofen en geleerden,
Zekerheid. Zekerheid. Gevoel. Vreugde.
Vrede.

God van Jezus Christus.

Verzaking van de wereld en van alles,
behalve van God.

Hij wordt alleen gevonden langs de in het Evangelie gewezen wegen.

Grootheid van de menselijke ziel.

„Rechtvaardige Vader, de wereld heeft U niet gekend, maar Ik heb U gekend”.

Moge ik in der eeuwigheid niet van Hem verlaten worden.

Jezus Christus.

Ik heb mij van Hem afgescheiden, ik ben Hem ontvlucht, heb Hem verloochend,
gekruisigd.

Moge ik nooit van Hem verlaten worden.

In de volgende jaren, waarin veel lijden zijn deel is geweest, heeft Pascal, naast zijn wetenschappelijke arbeid en enkele kleinere geschriften, zich aan een paar grotere werken gewijd, waarvan het laatste door zijn ziekte onvoltooid is gebleven.

Het eerste omvat de beroemde „Lettres Provinciales” (Brieven aan een vriend in de Provincie), handelend over de politiek en de moraal der Jezuïeten, het tweede bestaat uit de bouwstoffen voor een Verdediging van de christelijke godsdienst.

BOEKBESPREKING

Tijmen Knecht. „Ik weet uw verdrukking...” (Ontmoetingen met protestantse minderheden in morgen- en avondland). Uitg. Mij. J. H. Kok N.V., Kampen 1962. Boektreeks (43).

Voor de luttele prijs van iets meer dan een pakje sigaretten ontvangt de lezer in dit boekje een schat van gegevens over protestantse groepen in Israël, de Arabische landen, Jordanië, Irak, Libanon, Syrië, Turkije, Cyprus, Griekenland, Joegoslavië, Italië, Frankrijk, Portugal en Spanje. We leven in een wonderlijke tijd, waarin het mogelijk is voor minder dan kleine jongens op oudejaarsavond aan voetzoekers in de lucht laten knallen, zoveel goeds op onze tafel te krijgen. Wat weten we weinig van het bestaan van zulke minderheden van protestantse christenen in het morgenland, het Nabije Oosten, zo dicht bij in onze ineengeschrompelde wereld, eigenlijk „naast de deur” zegt de schrijver ergens. Wat weten we weinig van de strijd van deze christenen en van hun vaak ontroerende trouw in het belijden van de Christus.

Wat we te hooi en te gras over christenen in andere landen horen, komt gewoonlijk tot ons uit de nieuwsbronnen van pers en radio, welke bronnen vrijwel zonder onderscheiding spreken over kerk, christenheid en christelijke activiteiten. **Zonder onderscheiding.** Alles wat zich als christelijk aandient wordt geacht het te zijn. De Rooms Katholieke Kerk, de Orthodoxe Kerken in het zuidoosten van Europa, in Turkije, Klein Azië, Egypte en Abessynië, allemaal ware kerken in de bijbelse zin van het woord. Deze manier van berichtgeving **zonder onderscheiding** is in de geest van de in Nederland tegenwoordig gangbare oecumenische gesteldheid. Afwijkend van dat wat de Gereformeerde Kerken in de Catechismus van Heidelberg over de Rooms Katholieke Kerk uitspreken. Daarin wordt niet anti-papistisch, maar wel met onderscheiding gesproken over Rome. In de trant van deze oecumenistische manier

doet deze schrijver het niet. Hij onderscheidt. Hij kent de Schriften. Men krijgt de indruk dat hij de oude Catechismus kent. Dat doet deugd, vooral bij iemand, die blijkens een levensbericht op de achterzijde van de omslag van het boek, gestudeerd heeft niet aan de Vrije, maar aan de gemeentelijke universiteit van Amsterdam.

Een enkel voorbeeld. Hij durft zonder er doekjes om te winden te schrijven, als hij het heeft over de Orthodoxe Kerk in Turkije, in een verslag van een gesprek dat hij eens had met de archimandriet Symeon, „chef-secretaris van de Heilige Synode van het Oecumenisch Patriarchaat”, dat de „woordverköndiging” geen of slechts „een ondergeschikte rol speelt” in deze Kerk, die prat gaat op haarzich-houden aan-de-leer en het kerkelijk recht zoals dat op het concilie van Chalcedon in 451 uitdrukkelijk werd vastgelegd. Hij durft schrijven dat „door en in de liturgie — niet zelden voor de gelovigen onverstaaenbaar — het menselijk leven „vergodelijkt” wordt.” Dat zegt zeer veel omtrent de grenzeloze verstening en verwording van deze „kerken”, een situatie die vele Amerikaanse en Engelse christenen ertoe bracht al jaren geleden zending te gaan drijven onder de leden van deze „kerken” omdat deze leden de weg der verlossing niet kennen.

Nog een voorbeeld. Als hij schrijft over de Orthodoxe Kerk op Cyprus met haar befaamd geworden aartsbisschop Makarios, deelt hij mee dat het Orthodoxe leerstelsel zich nu al sinds meer dan duizend jaar niet meer heeft ontwikkeld. Zulks in tegenstelling met dat van de Roomse Kerk waar het dogma zich in de loop der eeuwen wél heeft ontwikkeld. Deze onveranderd bewaarde „leer” is de trots van deze kerk. „Alles concentreert zich rond de oude liturgie en om de woordverköndiging bekomert men zich weinig”. En dit: „Geestelijke stuwkracht gaat er van deze kerk dan ook niet uit; wel is ze onder aartsbisschop Makarios geworden tot een symbool en verzamelpunt tevens van het nationalisme. Het kerkvolk is zeer onwetend, en zoals altijd is die onwetendheid de vader van bijgeloof en vrees”. Dit is eerlijk. Wie goed leest, leest hier het doodvonnis over zulk een „kerk”. Denk niet dat ik te veel lees in deze woorden. De auteur schrijft een regel verder „Zo is de kerk, zo is vooral de vaak zeer onontwikkelde plaatselijke clerus, in staat haar macht over de mensen te behouden”. Dit is niet de macht van Gods heilige Geest. Niet de kracht van het Woord, maar de macht van de nationaal overgeleverde gewoonten. Innerlijk volkomen voos. Vervallen in handen van demonische machten van bijgeloof en haat tegen de in deze streken levende werkelijke Christusgelovigen. „Alles wat niet Orthodox is wordt — op Cyprus — voor min of meer antinationalaal aangezien en de laatste jaren is dan ook een toenemende druk op de protestantse groepen uitgeoefend”. U begrijpt: de christenen die bij het woord der Schriften leven worden voor anti-vaderlands uitgekreten en zijn aan vervolging blootgesteld.

Een derde voorbeeld is wat de schrijver uit de mond van dr. G. A. Hadjiantoniou heeft opgetekend. Hadjiantoniou is predikant van een van de Evangelische gemeenten in Athene. Het verhaal gaat over het ontstaan van een kleine Evangelische gemeente in een dorpje niet ver van het oude Philippi, waaraan een van de brieven van de apostel Paulus die we in het nieuwe Testament bezitten, ons herinnert. De oorsprong van die gemeente ligt in het werk van een bijbelcolporteur die in dat dorp een paar bijbels had verkocht. De dorpelingen die het boek gekocht hadden gingen er in lezen en al lezende kwamen ze tot de conclusie dat er tot nog toe in hun leven iets had ontbroken. Ze wisten niet precies wat dit was. Verwaarloosd als ze waren door de heersende kerk was hun onwetendheid groot. Hun bijbellezen bracht hen er toch toe met eigen handen een kleine kerk te bouwen en de bisschop ver weg in de stad, te vragen om een priester die hen zou kunnen leiden. De priester kwam en begon zijn diensten in de traditionele, voor de eenvoudige dorpelingen onverstaaenbare kerktaal. Ondertussen gingen de dorpelingen rustig door met het lezen in hun bijbel. Toen kwam het. De priester ging hun dit verbieden. Het kwam tot een hooglopende twist, die er toe leidde dat de mensen met behulp van de sterke arm verdreven werden uit het kerkje dat ze uit eigen middelen en met hun eigen handen gebouwd hadden. Dit vormde het begin van een kleine Evangelische gemeente in dit dorp. Het was een kleine maar zeer levende gemeente die haar roeping verstond en haar getuigenis ging uitdragen in alle dorpen en stadjes van die landstreek. Toen kwam al gauw de vijandschap voor de dag. Enige van de dorpelingen werden gevangen genomen. Een zevental werd voor de rechter gebracht. De rechtzitting liep wonderbaarlijk gunstig af voor het zevental. Dat kunt u lezen op blz. 138.

Het is een niet geringe verdienste van deze auteur dat hij de dingen beschrijft naar de werkelijkheid. In de oecumenisch verziende kerkelijke kringen noemt men de dingen niet langer bij hun naam, maar spreekt men, als het gaat over het brengen van het evangelie

aan de leden van deze kerken die in duisternis ondergaan, van „proselijten-makerij”. Op deze wijze wordt in de spraakmakende gemeente van het oecumenistisch jargon de kracht van het Woord Gods ter bekering van zondaars **praktisch** ontkend en wordt de **ernst** en de **noodzaak** van de **ware** bekering tot God verdoezeld.

Dit laatste is een uiterst belangrijk punt. Aan de wortel van de beweging die onder leiding van de Wereldraad van Kerken staat, ligt niet een foutief kerkbegrip, maar de **ontkenning van de reële kracht van het Evangelie ter verlossing van zondaars**. Men houdt daar kerken zonder zondaars, die weten van de **rechtvaardiging door het geloof alleen**, voor **ware** kerken van Christus, hetgeen met de Schrift niet in overeenstemming is te brengen. Wij zijn deze auteur erkentelijk dat hij de dwalingen van Rome bij haar naam durft noemen. Eveneens die van de Orthodoxe Kerken en dat hij over de verdrukkingen der protestantse minderheden openlijk durft schrijven in een tijd waarin de nederlandse theologen dat niet goed meer aandurfden, zelfs theologen van gereformeerde confessie niet, blijkbaar uit vrees uit de toon die de kerkelijke wereld van vandaag wil horen, te vallen. Wij vinden het een goed ding, dat hij schrijft dat en hoe de christenen in Italië, die naar het Woord willen leven, een hard bestaan hebben, in dat zelfde Italië waarvan Rome de hoofdstad is, waar het tweede Vaticaans Concilie vergadert met zijn tussen de twee en drie duizend bisschoppen en z'n curie die geen kritiek op haarzelf duldt. Wij vinden het een goed ding dat de auteur schrijft hoe nog steeds de protestantse christenen in Spanje een groep vormen van zoveelste rangs burgers, wier vrijheid voor een groot deel hangt aan de willekeur of de goedwilligheid van plaatselijke politieautoriteiten. Inmiddels zal het goed doen er aan te herinneren, dat het oordeel van deze auteur inzake dit punt overeenstemt met hetgeen in 1950 werd gedrukt in een geschrift van een Hervormd predikant (inmiddels Rooms Katholiek geworden) en een r.k. priester, die samen in 1949 een studiereis naar Spanje gemaakt hebben om de situatie van de protestanten in het land zelf te bestuderen.¹⁾ Zij schrijven o.a. over de algemene

situatie van de protestanten in Spanje op bladzijde 27 dat men mag zeggen dat de protestanten in Spanje onder een gestage druk verkeren, die hen het leven zeer bemoeilijkt, en op bladzijde 28, dat de algemene situatie van de protestanten het beste kan worden getypeerd met het woord van een Nederlander „de Protestanten worden stelselmatig in de uitzonderingspositie gehouden”. Het protestantisme wordt in Spanje beschouwd als een ziekte, die het lichaam is binnengedrongen. Het moet worden ingekapseld, geïsoleerd en geëlimineerd. Tot elke prijs moet de voortwoekering ervan worden tegen gegaan.

Het hoofdstuk over Israël is een zeer goed stuk, waarin de schrijver niet alleen mededeelt hoe in de nieuwe staat Israël de protestantse minderheden officieel gelden als niet erkend, maar ook verhelderend schrijft over de onderscheidene vraagstukken waarmee deze staat, die in korte tijd werd opgebouwd uit groepen mensen uit zeer verschillende landen der aarde, met zeer verschillende talen als moedertaal, te worstelen heeft. Interessant is wat hij mededeelt over de Hebreeuwse christenen op grond van wat een van deze mensen, Immanuel Moshe Ben-Maier hem heeft verteld. Zelf heb ik eens het genoegen gehad in het zuiden van ons werelddeel, korte tijd te vertoeven in een kleine kring van deze mensen en heb toen kennis gemaakt met hun opvattingen en met een in het Duits verschijnende periodiek van de „Juden Christen in Israël”.

Ten laatste zij vermeld, dat dit boek te danken is aan een bundeling van artikelen welke eerder zijn verschenen in verschillende kranten en periodieken. De artikelen zijn indertijd geschreven als verslagen van een aantal ontmoetingen met figuren uit deze genoemde protestantse minderheden. We sluiten ons aan bij de wens door de auteur uitgesproken, dat protestants Nederland moge voortgaan contacten met de broeders en zusters in avond- en morgenland te onderhouden en te versterken, zo mogelijk, ook opdat men voor hen zal kunnen bidden.

J. Meester.

¹⁾ De situatie van de Protestanten in Spanje van dr. H. van der Linden en dr. F. Thijssen. Boekencentrum N.V. Den Haag.

PERSSCHOUW

Goed nieuws.

In de Kerkbode van de Geref. Kerken in Noord-Holland schreef ds. Meester onder het opschrift „Toenadering” het volgende:

In „Woord en Daad”, het orgaan van de classis Amsterdam van de Christ. Geref. Kerken van 12 december '62, lezen wij inzake de verhouding tot de vrijgemaakte kerken, dat een concept-verklaring is opgesteld door de predikanten van de vrijgemaakte kerken en van de Christ. Geref. Kerken in Amsterdam. En dat deze concept-verklaring aan elke ambtsdrager ter bestudering verstrekt zal worden. We lezen verder dat deze verklaring-in-concept eerst op de afzonderlijke vergaderingen van de respectievelijke kerkeraden besproken zal worden en dat daarna op de vergadering van de Christ. Geref. ambtsdragers in januari 1963 een beslissing genomen zal worden.

In de mededelingen van enkele kerkeraden uit de hoofdstad in onze eigen kerkbode, hebben we dezelfde concept-verklaring ook vermeld gevonden.

De tekst van deze concept-verklaring welke en in de kring van de Christ. Geref. ambtsdragers in de hoofdstad en in de kringen van onze ambtsdragers bestudeerd wordt, laten wij hier volgen. Er is niets geheimzinnigs bij. Wel reden tot verheuging.

Hier volgt de tekst.

„De kerkeraden van de Christ. Geref. Kerken en de Kerken (vrijgemaakt) te Amsterdam verklaren bij deze, ieder voor zich en gezamenlijk, onder verwijzing naar de desbetreffende uitspraken van respectievelijk de Christ. Geref. synode te Haarlem-Santpoort 1962 en de Geref. synode (vrijgemaakt) te Assen, 1961, het volgende:

1e. bij onze plaatselijke samenspreking hebben wij met vreugde kunnen vaststellen, dat wij wederzijds geen schriftuurlijke en/of confessionele bezwaren hebben tegen elkanders leer en/of prediking, al worden wederzijds bepaalde accenten verschillend gelegd;

2e. derhalve zijn wij de overtuiging toegedaan, dat wij de door ons respectievelijk vertegenwoordigde kerken wederzijds hebben te erkennen als ware kerken, zoals de desbetreffende artikelen van de Nederlandse Geloofsbelijdenis hierover spreken; en achten het daarom onze plicht, zulks op grond van de schriftuurlijke roeping tot eenheid en in overeenstemming met de Gereformeerde Belijdenis om

de vereniging van de door ons resp. vertegenwoordigde kerken biddend te zoeken;

3e. op grond van het voorafgaande zullen wij al het nodige ondernemen om, onder de zegen van de Heere, het samenleven in één kerkverband te mogen verkrijgen en bereiken.”

Tot zover de tekst.

De inhoud is duidelijk en spreekt voor zich zelf.

Indien de Christ. Geref. kerkeraden in de hoofdstad dit mochten uitspreken ieder voor zich — en ook onze kerkeraden — dan is een uiterst belangrijke principiële uitspraak inzake de roeping tot kerkelijke toenadering gedaan. En zouden we van de praat naar praktische realisering kunnen overgaan. Dit laatste zal dan een nieuw hoofdstuk blijken dat ook niet zo heel eenvoudig is.

J. M.

Dat is goed nieuws.

Moge deze „concept-verklaring” spoedig een „verklaring” worden.

Babel en Jeruzalem.

Ongeveer tegelijkertijd met het bovenstaande artikelte kreeg ik in een oude krant het volgende stukje van Sikkal onder ogen. Ik laat het direkt onder het bovenstaande afdrukken.

De goddeloze wereld zoekt eenheid, maar is door Gods oordeel tot verdeeldheid, verstrooiing, verwoesting gedoemd en worht er door zijne regering toe gebracht.

Dat is Babel.

Maar Gods volk, Gods kerk, is tot éénheid, samenvloeiing, samengroeiing bestemd en geroepen. Eén uit Joden en heidenen, één uit alle volken en geslachten; één in mannen en vrouwen, rijken en armen, ouden en jongen; één uit alle eeuwen ondanks de duizendvoudige wisselingen en veelvormigheid der tijden. Eén. Alles tot één. Allen één. Eén heilige tempel in den Heere. Eén stad, wier Kunstenaar en Bouwmeester God is. Dat is Jeruzalem.

Of de Schrift de eenheid der kerk eischt? Heel de Schrift, heel het denkbeeld der gemeente Gods, alle lijnen der Heilige Schrift, heel het werk van Christus, heel de betekenis der uitstorting van den Heiligen Geest is op die vraag het antwoord.

De verdeeldheid van Babel is een teeken der regering Gods; de éénheid van Babel is een teeken van de heerschappij des Satans.

De éénheid der kerk is een teken van de heerschappij der genade; de gedeeldheid der kerk is een teeken van de macht des Satans.

De gedeeldheid van Babel gunt ruimte en bloei aan 's Heeren kerk; de éénheid van Babel is noodlottig voor Jeruzalem.

De gedeeldheid der kerk is de bloei van Ba-

KRITISCHE KRABBEL

A-sociaal.

Bij dit woord moet U niet alleen denken aan lieden, die in een vervuild huis wonen en de voortdurende zorg zijn van „Sociale Zaken”! Deze eigenschap komt ook voor bij ogenschijnlijk nette mensen. Tenminste, dat kan Frater wel opmaken uit een gesprek, dat in het spoor, fortissimo, werd gevoerd in het compartiment naast hem.

Vroeger toen in de wagons de goed-Hollandse hokjesgeest uitkwam, kon je daar nog wel eens iets sub rosa bepraten. Nu is het spoor met de tijd meegegaan. Ja echt. Want als je in je flatje iets geheim houden wilt, fluister dan als je blijft. In de trein werd niet gefluisterd en moesten we wel meeluisteren.

En wel naar een gezette, welgedane heer, die een kennis had aangetroffen.

De laatste had z'n vrouw en kindertjes wel bij zich, maar dat hinderde niets. Die konden mooi stil meeluisteren, net als wij.

Het zat zo. De meneer was een belangrijk lid van een kampeervereniging, die onder het mom van natuurbescherming allerlei faciliteiten wist te krijgen. De vader was een paar keer op een lezing van de vereniging geweest, maar nog geen lid. Nu was het merkwaardige, dat deze man een zo begeerd stukje vlees was, dat hem in het spoor, publiekelijk het voorzitterschap werd aangeboden. Of eigenlijk: dat hem werd meegedeeld, dat het onze meneer en andere belangrijke leden had goedgedacht hem op de plaats van de huidige functionaris te stellen. Zo iets dus als bij ons een professorenbenoeming. Je kunt er niet naar solliciteren. Maar bij ons moet je tenminste toch lid van de kerk wezen. Ook dat lidmaatschap was hier niet nodig. Dat kwam voor elkaar! Zo iets als: de bekwaamheid komt met het ambt.

Het was in dit geval hard nodig, dat pa voorzitter werd. De man van nu n.l. was a-sociaal. In dat a-sociale was de kampeerder overigens nogal verstandig: als hij de dag tot de avondlezing gebracht had, liet hij de lezing de lezing, en had nog even tijd voor zichzelf. Maar dat is bij de natuurvrienden a-sociaal. U weet de redenering: ieder moet te allen tijde zijn gaven etc. etc. A-sociaal; dus hij moest weggewerkt.

Even stakte het discours. Toen stond een lange rustige man op, en verzocht de natuurvriend, ik bedoel de sociaal-voelende!, om het raampje dicht te doen. De sociale man werd in zijn natuurhart getroffen en liet dat blijken ook. Hij wilde nu eenmaal frisse lucht hebben, die meneer moest dan maar een andere plaats zoeken, er was ruimte zat; bovendien was het gek om vooruit te rijden, als je last van de tocht had. Een ijzig zwijgen hing daarop in de coupés.

En als de bewuste vader enige mensenkennis bezit, heeft hij voor het voorzitterschap en de lidmaatschapskaart maar bedankt. Om ook met naam en toenaam in het publiek op je doen en laten, omstandigheden en falen te worden besproken lijkt niet zo erg aantrekkelijk. Een goede naam, niet waar? Ja, ja.

Maar wat dat aangaat, tonen kerken zich ook wel eens heel „natuur”-lijke verenigingen.

Frater.

Attentie,

leden van de persvereniging Opbouw

Geeft uw adreswijziging op bij het adres secr.-penningm.:

Van Lijnden van Sandenburglaan 16, Utrecht.

bel, de éénheid der kerk breekt Babels kracht. Onderscheidt gij dan de teekenen der tijden niet?

Alle stem in de wereld roept om eenheid, om samenbinding; de geesten naderen elkaar; men geeft over oceanen elkander de hand; één wereldgeest, één wereldplan, één wereldleven, één wereldarbeid, één wereldmacht moet het worden. Babel schraapt de verdeeldheid desnoods met het zwaard, en wil éénheid.

En in Christus' kerk staan mannen en vrouwen, die zeggen: „ik acht de eenheid niet noodig; hoe meer verdeeld, hoe rijker leven.” Jerusalem kiest de altaren onder elken groenen boom boven het ééne altaar des Heeren. Jerusalem wil nu zelfs de éénheid bestrijden en de gedeeldheid bevestigen door het Woord!

Waar gaan wij heen? Welke tijden gaan wij tegemoet? De verwarring schijnt met den dag toe te nemen. De spraakverwarring schijnt te wonen op de erve Sions. In de wereld naderen de geesten elkaar; in de kerk gaan zij steeds verder uiteen.

O mijn lezer! bid om den vrede van Jerusalem. En zoek de éénheid der kerk van Christus, opdat de wereld zich niet verheffe, en Jerusalem niet door Babel vertreden worde naar het rechtvaardig oordeel onzes Gods.

Het kan zoo spoedig te laat zijn.

Sinds dat stuk door Sikkell geschreven werd zijn 70 jaar verlopen! De valse eenheidsbeweging groeide van jaar tot jaar. Maar zij die pretenderen de drie formulieren als uitdrukking van hun geloof in de Schrift te aanvaarden blijven maar tegenover elkaar staan, zwiëgend, of redenerend, maar in ieder geval niets doende.

Over de herdenking van de Catechismus.

Ds. Doornbos gaf in de Noord-Hollandse Kerkbode de volgende rake en geestige opmerkingen naar aanleiding van de herdenking van het 400-jarig bestaan van onze Catechismus.

De Heidelbergse Catechismus wordt kortweg de Heidelbergse genoemd. Gemakshalve wil ik hem ook zo noemen. De Heidelbergse is vierhonderd jaar geworden. Een hoge leeftijd voor iemand, te meer omdat hij nog leeft. En de Heidelbergse leeft nog. Ik heb ergens gelezen dat de 19e januari zijn verjaardag is. Dat is dan deze keer zijn vierhonderdste. Op 19 januari 1563 werd hij geboren, te Heidelberg. Vandaar zijn naam. Heidelberg ligt in Duitsland. Bij zijn geboorte sprak hij Duits en die taal spreekt hij nog. Ik heb hem gisteren nog in het Duits gehoord. Hij vroeg mij: „Wat ist dein einiger Trost in Leben und in Sterben?” Zo sprak hij ook op de dag van zijn geboorte, 19 januari 1563. Voor onze oren wat ouderwets; het Duits is ook wat anders geworden. Maar wat talen betreft was de Heidelbergse zeer vlug van begrip. Hij sprak ook direct Latijn, en vlot. En in een omzien sprak hij ook andere talen, ik weet niet hoeveel. Hij was nog niet een vol jaar oud toen hij ook onze taal al sprak.

In waardering van de Heidelbergse zijn de Gereformeerde kerken bij geen andere kerken achtergebleven. Ik wil daar niet mee zeggen dat hij over ons nooit heeft te klagen gehad, maar de Heidelbergse kan niet zeggen dat van alle kerken de Gereformeerde kerken in Nederland hem het minst gewaardeerd hebben.

Men viert nu dan de verjaardag van de Heidelbergse. De Heidelbergse krijgt een standbeeld. Wel niet een standbeeld in marmer of in brons. De Heidelbergse heeft zo'n eigenaardige gestalte dat beeldhouwers er moeite mee hebben om die gestalte in marmer of brons weer te geven. Of als ze daar wel kans voor zagen — en ik geloof dat wel, want de beeldende kunstenaars van onze dagen kunnen heel wat, veel meer dan hun gildebroeders van vierhonderd jaar geleden toen de Heidelbergse geboren werd, ze kunnen nu alles in marmer uitbeelden — maar als ze er wel kans voor zagen zou het beeld zo worden dat ieder die niet tot het gilde der kunstbroeders behoort zou vragen: „Wat stelt dat voor?” en de kunstenaar wel dagwerk zou hebben om de mensen uit te leggen wat zijn kunstprodukt betekent.

En een kunstenaar heeft wat anders te doen. Ook zouden velen zonder iets te vragen aan het beeld voorbijgaan, uit beleefdheid, niet voor het beeld maar voor de beeldhouwer. Want het is niet beleefd met betrekking tot iemands werk zo'n iemand een vraag te doen waarmee men, al is het dan in beleefde vorm, hem zegt: „Ik begrijp er niets van.” De Heidelbergse krijgt dus geen standbeeld in marmer of brons. Althans voorzover ik weet. Ik acht het ook weer niet onmogelijk dat hier of daar een comité is opgericht om toch maar te proberen in marmer of brons de Heidelbergse uit te beelden. Zo'n ding kan lang mee en zou zelfs de Heidelbergse kunnen overleven. Dan stil laten staan, te zijner nagedachtenis. Ik weet wél, dat men nu voor de Heidelbergse standbeelden opricht van gesproken woorden en van bedrukt papier.

Dat doet me denken aan het standbeeld dat men zo'n honderd jaar geleden voor Vondel heeft opgericht. En het doet me vooral denken aan het gesprek dat Beets in die dagen met Vondel heeft gehad. Beets woonde toen in Utrecht. Op een avond was hij op zijn studeer-

kamer en, zo vertelt hij, „daar zat tegenover mij in mijn tweede leunstoel vader Vondel, zoals Gerard Brandt hem ons beschreven heeft, en Koning hem levendig te voorschijn bracht op het paneel.” Hoe het mogelijk was dat Vondel op een winteravond 1861 te Utrecht bij Beets op bezoek was, wist Beets niet en wij willen er geen onderzoek naar doen.

Vondel vraagt aan Beets: „Word ik gelezen, nu, in deze uwe dagen?”

Een lastige vraag voor Beets. Hij wilde de oude man niet voor het hoofd stoten. Beets is handig en ontwijkt het antwoord door Vondel wat moois te zeggen:

„Gij krijgt een standbeeld.”

De vreugde van Vondel is niet groot. Dit is zijn weerwoord:

„Het zij zo: ik krijg een standbeeld. Maar wie richt het mij op? Een geslacht dat Vondel, of een geslacht dat slechts zijn naam kent? Een volk dat mij lief heeft, of een volk dat wat op mij bluft? Een dankbare natie, of een kring van bewonderaars, die de ijdelheid der natie weet gaande te maken? In één woord: Word ik gelezen, kent men mij?”

„Wat moest ik antwoorden?”, zegt Beets. „Er komt”, zeide hij, „een nieuwe, volledige uitgave uwer dichtwerken. Honderden uwer landgenoten hebben er op ingetekend.”

„Op ingetekend?”, vroeg Vondel. „Wat wil dat zeggen?”

„Zich met naamtekening verbonden”, zei Beets, „om...”

„Om ze te lezen?”, viel Vondel in.

„Dat juist niet”, antwoordde Beets, „en zelfs niet om de afleveringen, dat wil zeggen de losse bladen, open te snijden, maar om ze te kopen.”

De Heidelbergse krijgt een standbeeld, een standbeeld van gesproken woorden en bedrukt papier. Wat het standbeeld van bedrukt papier betreft, misschien komt er wel een heel mooi, op oud-Hollands-geschept, in perkament gebonden, met mooie gouden letters voor rugtitel. Als een uitgever er zich aan wagen wil, ik denk dat er wel zijn die er op willen intekenen en zich met naamtekening verbinden om...

„Om mij te lezen?”, vraagt de Heidelbergse, „om te leven in de enige troost?, om van harte gewillig en bereid te zijn om voor Christus te leven?, om eerst hun nood en ellendigheid eens recht en grondig te leren kennen vóór ze met zoveel vrijmoedigheid gebedssamenkomsten organiseren?, om in één woord te leven in de waarachtige bekering en daarbij het eerste niet over te slaan: de ootmoed, de schaamte voor God dat men tegen Hem gezondigd heeft, tegen Hem de allerhoogste Majesteit, en met schaamte over het verleden de zonde hoe langer hoe meer te haten en te vlieden?”

Dat juist niet, goede Heidelbergse. Het geslacht van nu ploegt zo diep niet. Ik kan er niet eens voor instaan dat men zondag 19 zou lezen, nog minder zondag 1 zou leren, nog minder er naar zou doen. En het stuk der ellende ligt ons geslacht niet. Zo zegt men dat tegenwoordig: dat ligt ons niet. Het stuk der ellende zal men dus zeker overslaan. En uw verklaring van de tien geboden, er zijn er te velen die daardoor aan Mozes worden herinnerd en daar zijn ze bang voor. Niet dat ze zoveel van Mozes weten of ooit moeite hebben gedaan om Mozes te leren kennen, maar al ploegt het geslacht van nu niet diep, het heeft een fijn gevoel voor alles wat hen in hun bewegingen belemmert, en daarom heeft het, met alle roem voor de grote Mozes, toch maar liever dat Mozes de drempel van het nieuwe testament niet overschrijdt. Dat Jezus een profeet is als Mozes, dat heeft dit geslacht van Mozes zelf niet willen leren, en het wil het van U, goede Heidelbergse, ook niet leren.

Maar dit geslacht houdt wel van de pronk en daarom zouden er wel zijn die zich met hun naamtekening willen verbinden om een prachtuitgave van de Heidelbergse te kopen en er een plaats aan te geven op het boekenrek in de huiskamer. Dan kan ieder die binnenkomt zien dat dit geen Rooms gezin is al hangt er een kruis aan de wand, en ook niet een uitgesproken vrijzinnig gezin.

Men richt een standbeeld op voor de Heidelbergse. Hij is vierhonderd jaar. Hij krijgt een standbeeld van gesproken woorden. Gesproken woorden worden gesproken in vergaderingen. In vergaderingen vindt men sprekers en hoorders, minstens één spreker, dat eist de wet van de vergadering. Het aantal hoorders dat minstens vereist is om een vergadering te zijn is niet door de wet van de vergadering vastgesteld. Dat aantal kan groot zijn, en ook wel klein. Wie van de hoorders die daar met instemming helpt aan het oprichten van een standbeeld voor de Heidelbergse kent de Heidelbergse? Wat zouden die vergaderen ervan terecht brengen indien hun de catechismus, de Heidelbergse, eens werd overhoord? En hoever zouden de sprekers het daarin brengen?

U krijgt een standbeeld, Heidelbergse. „Word ik gelezen?”, vraagt de Heidelbergse. „Waar is het geloof, waarin ik onderricht geef? Waar zijn de vruchten van dat geloof?”

K. Doornbos.

Er wordt — terecht — onder ons aangedrongen op de handhaving van de belijdenis. Maar **kent** men die ook?

KERKNIEUWS

Beroepen: (voor de 2e maal) te Bunschoten-Spakenburg (vak. G. Zomer) W. v. d. Lingen te Schildwolde; te Buitenpost kand. J. H. Veeffkind te Hilversum.

Aangenomen naar Doesburg-Doetinchem kand. E. J. Oosterhuis te Heemse.

Ds. M. K. Drost

Het adres van ds. M. K. Drost, die zaterdag 9 februari l.l. uit Nieuw-Guinea repatrieerde is: Weegschaal 103, Enschede. Telefonisch eventueel bereikbaar via nummer 05420-8469. Ds. Drost is graag bereid 's zondags voor te gaan in de dienst des Woords.

ADRESSEN

Goes; kerk: J. van Langevelde, Wilhelminastraat 12.

Marum; kerk: A. Folkers, Molenstraat 28.

Pernis; diaconie: H. Noordzij, Vlielandstr. 8.

Velp (Gld); Adres penningm. kerk: J. Nauta, Schoonenbergsingel 1, Velp (Gld). (Giro 862781 t.n.v. de Gereformeerde Kerk van Velp, p.a. Schoonenbergsingel 1, Velp (Gld.); Adres penn. diaconie: G. Esink, Velp (Gld), Laarweg 29.

HULPBEHOEVENDE STUDENTEN

Studenten of a.s. studenten in de theologie uit een der kerken binnen het ressort der Part. Synode van Drenthe, die financiële ondersteuning behoeven en een beroep zouden willen doen op de kas ad art. 19 K.O., worden verzocht zich voor 15 maart a.s. te richten tot deputaten ad hoc, adres: **ds. J. ten Hove, Musselweg 68, Mussel.**

VAN HIER EN GINDS

Offeren voor de Kerk

In Noord-Amerika en speciaal in de Verenigde Staten wordt enorm veel geofferd voor de kerk.

Uit mededelingen welke gegeven werden door de Nationale Raad van kerken (National Council of Churches) ontlene we het volgende:

49 prot. kerken en oosters-orthodoxe kerken brachten tezamen in 1959 voor eigen kerkelijk leven 2 milliard 400 duizend dollar.

Op de lijst, welke weergeeft hoeveel per lid door de verschillende kerken wordt bijgedragen staat bovenaan de Free Methodist Church. De leden daarvan gaven gemiddeld elk 269,7 dollar! De ons bekende Orthodox-Presbyteriaanse kerk — de kerk waartoe o.a. Prof. Dr. C. van Til behoort en waarbij predikant is Di. Carl Reitsma die aan de Theol. Hogeschool aan de Broederweg studeerde staat op de zevende plaats. De leden daarvan gaven gemiddeld per jaar 103,23 dollar! Dat wil zeggen: een gemeente van 200 zielen brengt voor de kerk op 20.650 dollar oftewel f 74.340,—! En de leden van deze kerk zijn over 't algemeen ook slechts „kleine luiden”.

Mormonen in Nederland

In het begin van deze maand is Henry D. Moyle, raadgever van president David O. Mackay van de Mormonenkerk uit Salt Lake City (Ver. Staten), naar Den Haag gekomen waar hij met Mormoonse zendingspresidenten, uit geheel West-Europa een bespreking heeft gehad over de bouw van vele tientallen kerken in West-Europa: men schat honderdtwintig.

In ons land komen er twintig, twee in Amsterdam, een in Schiedam, twee in Den Haag, voorts in Utrecht, Arnhem, Groningen en nog andere plaatsen, waarvoor in totaal in Amerika 14 miljoen gulden beschikbaar wordt gesteld. Voor het gehele bouwprogramma voteert men 200 miljoen gulden.

In de Ver. Staten zijn vijftien jongelui aangewezen om enkele jaren in ons land de leiding van de bouwwerkzaamheden op zich te nemen.

Drukkerij Steenberg

ZEIST - TELEFOON 03404 - 2452



Periodieken

Boekwerken

Handeldrukwerk